

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחת כל התורמים לעלון, הם ובני משפחותיהם ויתברכו בכל הברכות והישועות

נושא השבוע: מידת השקר [א]

יא' באייר תשפ"ה 1574 (שנה ל')

ההפטרה: "ויהי דבר" (יחזקאל כ)

פרשת אזורי מות-קדושים

"...ולא תשקרו איש בעמיתו" (יט, יא)

לכאורה כבר נאמר בתורה (שמות כג, ז): "מדבר שקר תרחק", מה בא הפסוק בפרשתנו להוסיף "איש בעמיתו"? למדנו כי אדם ששיקרו לו מוצא לעצמו היתר לשקר בחזרה כתגמול על השקר שסיפרו לו, אולם באה התורה ומזהירה אותנו "ולא תשקרו איש בעמיתו" שמשמעו לעומתו כלומר גם אם עומד מולך אדם ששיקר לך, אסור לך להשיב לו כגמולו ולהוציא דבר שקר מפיו.

".. ולא תכוזו ולא תשקרו..." (יט, יא)

אדם שדבק בשקר נוהגים עימו מן השמים מידה כנגד מידה, גורמים לו לטעות ולחשוב שהעבירות שעושה מצוות הם ולכן קשה לו לחזור בתשובה כוון שסבור שכולו מצוות. אמר רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל: אדם המורגל לשקר גם כשהוא מתפלל ומוריד דמעות בתפילתו, בא השטן ואומר למלאכים: "אל תתפעלו ממנו, אף עתה הוא משקר". אם לומד תורה בא השטן ומקטרג עליו ואומר: "אדם זה, שאין אצלו הבדל בין אמת לשקר, כולו שקר ולא ראוי לו תורת אמת!". (דורש ציון)

כוחן של מילים

השקפת היהדות

חכמנו ז"ל הפליגו (גמ' סוטה מב): ברעת המשקר שהוא מארבע כיתות שאינן מקבלות פני שכינה. ועוד אמרו (גמ' סנהדרין צב): "כל המשקר כאילו עובד עבודה זרה", ומי שיש בו מידה זו הוא אינו רצוי בפני הקב"ה. וגם על פי השכל הישר זהו דבר מכוער, שנא ומתועב. וכך עונשו של בדאי שאפילו אומר אמת אין מאמינים לו, כוון שקונה לעצמו שם רע של שקרן וכזבן שאינו דובר אמת, וכנגדו הדובר אמת קונה שם טוב לעצמו. אמר רבי זושא מאניפולי: כשאדם אומר דיבור אחד של שקר מיד מרחיק הוא את עצמו מה' יתברך וכל מעשיו הטובים לא יעמדו לו להתקרב שוב אל ה'. ונשאלת השאלה מדוע מחמירים חכמנו ז"ל בעניין השקר שהרי המשקר הוציא בסך הכל "כמה" מילים מפיו ותו לא, ומסבירים ואומרים כי המייחד את האדם משאר הברואים זה כוח הדיבור, ובמילים שאדם מוציא מפיו הוא בונה או חלילה עשוי להחריב עולמות רוחניים, אילו היינו מודעים לכוח זה בוודאי היינו נוהרים יותר. ולכאורה עולה התמיהה כלפי אותו אדם המורגל בשקר, מחד כשהוא עומד בתפילה לפני הקב"ה הוא מצפה שה' יתברך ישים לב לכל מילה היוצאת מפיו וייתן לו שפע בהתאם לבקשותיו בבריאיות, פרנסה טובה, חיים... אבל כשעומד הוא בפני חבריו ומוציא שקרים מפיו, הוא מרגיע את עצמו: "וכי מה בסך הכל עשיתי, אמרתי רק כמה מילים. וכמו שבתפילה 'המילים' מבטלות גזרות ומצמיחות ישועות כנגד זה 'המילים' האחרות של השקר יוצרות ח"ו גזרות וצרות. מכאן שהשקר רע לשמים ורע לבריות, רע בעולם הזה ורע לעולם הבא. וכנגדו האמת היא יסוד הבניין והמחזיק בה לא יבוא לכלל בוש וכלימה וימצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ע"פ "אור החיים" אופק ת"א * לא לעיין בתפילה * שקיעה 7:28-7:32 * סוף זמן ק"ש 8:28-8:30

כניסת שבת: 7:08 יציאת שבת: 7:59 יציאת ש"ס ר"ת: 8:52

מדבר שקר תרחק

מסופר על ראש כולל "היכל הקודש" רבי יוחנן בן זכאי שמו, אב לשמונה ילדים, שהחליט לתקוע יתד בעיר רחוקה מרוחניות ורבים מתושביה לא טעמו ולא הכירו את מתיקות התורה. בימי בחרותו בישיבה הוא התבלט לא רק בלימוד התורה אלא גם בלימוד המוסר והיה יושב ולומד זמן לא מועט כי תורה ללא תיקון המידות היא תורה חסרה, ואהבתו לספרי המוסר לא ידעה גבול. עת הגיעו לגיל עשרים ואחד יצא לשידוכים ובשעה טובה נשא את בתו של המשגיח שלו מהישיבה הקטנה. עם התקרב חג הפסח פתחה רעייתו הנמרצת במסע הניקיון.

היא סיימה לנקות את הבית ונשארה רק הספרייה בסלון, היא הורידה את הספרים מעל המדפים ניקתה אותם והחזירה אותם למקומם. לפתע שמה לב לספר קטן ישן ובלוי שנקרא "מוסר לעבודת המידות", נוכחותו הפתיעה אותה היות וכל הספרים היו חדשים חוץ ממנו. מיד פתחה את הספר ועל הדף הראשון התנוססה חותמת "מאוצר הספרים של גרשון מנדל בלכהיים בני ברק". היא תמחה מעולם לא שמעתי שם כזה, צריך לאתר את בעליו של הספר ולהחזירו. כשחזר בעלה היא סיפרה לו על כך ומיד כשפתח את הכריכה וראה את השם נזכר שלפני כחצי שנה ביקש מאותו אדם להשאיל את הספר וכשהגיעה שבת חופשית הוא לקח אותו לבית הוריו וחדשים אח"כ יצא לשידוכים והתחתן וכשארזו את הספרייה הביא אותו עם שאר הספרים, לכן מוטל עליו להחזירו לבעליו ולהתנצל ששכח להחזיר.

הוא עלה במעלות התורה והרוחניות והתפרסם כמרבץ תורה, קרוב לעשרים שנה עברו להם במרוצה והספר? מה עם הספר? עדיין לא הוחזר לבעליו כשמפסח לפסח חוזרת הרבנית על הבקשה המפורסמת "הספר הישן לא שייך לנו, אנו לא גזלנים". אבל הוא בעצמו לא ידע להסביר למה הוא מתעכב.

יום אחד אמרה אשתו: "עד כאן, אתה לא לומד עכשיו, תדאג ותחזיר את הספר לבעליו", מיד קם רבי יוחנן ושלח את הספר בדואר לכתובת שקבל ב"בזק" על פי השם ושם המשפחה שמסר.

באותה תקופה היה ארגון טרור משגר איומים של קטל ופגוצים דרך הדואר ע"י אנתרקס – חומר רעיל ומסוכן במגע, צבעו לבן שנראה כמו אבקת אפיה. כשהיו פותחים את המעטפה נוגעים ונושמים היתה מתחילה הרעלה קטלנית. מעטפות האנתרקס גרמו פחד כמעט בכל בית בארה"ב וגם בישראל ואנשים חששו לפתוח מעטפות לא ידועות.

גיורא בלכהיים, אב למשפחה מורחבת קיבל הודעה לבית שיש עבור אביו שנפטר חבילה בדואר. בשעה 5:30 אחה"צ הוא ניגש לסניף הדואר והציג את האישור כדי לקבל את החבילה ולפני שחתם נראתה לו החבילה משום מה חשודה. "תסלח לי כבוד הפקיד, החבילה הזו בשביל אבא שלי שנפטר לפי כעשר שנים וחוף מזה השם של השולח נראה מוזר, יוחנן בן זכאי שזה שם של תנא מהגמרא. נראה לי שהמעטפה הזאת מכילה את החומר המסוכן, מי ירצה לשלוח לאבא שלי שנפטר לפני עשר שנים חבילה?" והחליט להשאירה בסניף הדואר. כשהגיע לביתו סיפר לבניו והם תמחו מה מכילה החבילה? חלפו להם עשרה ימים, הגיע ערב י"ב באלול, יום האזכרה של סבם רבי גרשון בלכהיים ומאותה נשימה להבדיל אחותם באותו היום היתה צריכה להיפגש פגישה שלישית ומכריעה עם בחור שהוצע לה אמא שלה סיפרה לה לפני חודש: 'כשהיית בת שנה היתה לך מחלה קשה ונדירה אך בחסדי שמים לאחר הרבה תפילות הבראת לחלוטין אלא שיש בעיה, לפני שאת מתחתנת עליך לוודא שלבן זוגך לא היתה חלילה אותה המחלה'.

האחים התחילו בוויכוח סוער האם צריך לספר על אותה מחלה שהיא אחת למיליון ואין מה לחשוש שהיה אותה לבן זוגה וגם מצד הכלה הרי בריה לחלוטין. חוכך לק מהאחים אמרו שיש לספר וחלק טענו שלא נראה להם שיש צורך לספר כדי שהשידוך לא יתפוצץ. זמן הפגישה התקרב, האם תרצה הבחורה לספר או לא?

לפתע נשמעו נקישות בדלת, בפתח עמד לו הדוור עם חיוך רחב והודיע שאין שום אנתרקס בחבילה כמו שחשדו והגיש להם זאת החבילה ואיחל להם בשורות טובות. גיורא פתח את החבילה והנה הם רואים ספר מאת המחבר רבי אברהם טובולסקי "סדרת תיקון המידות" ובכותרת "מדבר שקר תרחק". נשימתם נעצרה שראו על הכריכה את החתימה של סבם. "בני חביבי", אמר גיורא: "הוויכוח הזה

עכשיו מסתיים, ממש בדקה הזאת שקעה השמש והתחיל יום אזכרתו של סבא ש'מדבר' אתנו כרגע מגנזי מרומים ופסק לנו "מדבר שקר תרחק" ולכן היא תספר על המחלה הנדירה. ואכן אחותם הגיעה לפגישה ולאחר עשר דקות סיפרה על המחלה הנדירה שבה חלתה כשהיתה תינוקת. הבחור אחז את ראשו "אני לא מאמין!!! אני לא מאמין!!! גם אני חליתי במחלה הזאת בילדותי אבל הורי אמרו לי שאין צורך לספר על כך כי זו מחלה נדירה ביותר ובלתי אפשרי שגם למשודכת שלך היתה אותה, אם כך לא נוכל להשתדך אבל זה רצון השם ונקבל את זה באהבה". מבט עצוב נשקף מעיני השניים והם ברכו האחד את השני לשידוך מתאים והגון במהרה, כשהם מודים לה' שנמנעו משקר ובוזה ניצלו חייהם מחיי ייסורים ומחלות. כששמע זאת רבי יוחנן בן זכאי אמר לאשתו את מבינה רעייתי מדוע עשרים שנה המתין הספר בספרייתנו? כי עדיין לא הגיע הזמן הנכון והמדויק לשליחתו. (קובי לוי - סיפורים מהחיים)

הלכות מידת השקר [א]

פינת ההלכה

הימנעות מלשקר

א. מידה רעה היא לשקר, על כן ירגיל אדם את עצמו לדבר אמת ולהתרחק מן השקר שנאמר (סמות כג, ז): "מדבר שקר תרחק". חז"ל הפליגו ברעתו של המשקר וכמה הוא משוקץ ומתועב בעיני ה' שכתוב (תהילים קא, ז): "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני" ודרשו מכאן חכמים (גמ' סוטה מ:): שכת השקרנים אינם מקבלים פני שכינה, ואומר הנביא (זכריה ט, יט, ז): "והאמת והשלום אהבו" (אורח מישקים לגר"מ טריוו פ"ט ס"א). ועוד כתוב (סנהדרין כג:): המחליף (המשקר) בדיבורו כאילו עובד עבודה זרה (אורחות לדיקים עמ' קמז).

ב. החובה להימנע משקר הוא בין אם משקר איש או אשה, גדול או קטן, ישראל או גוי (ניב שפתים לגר"נ וברוכ כלל א ס"יא).

ג. אם על ידי השקר מזיק את חברו הרי עובר על איסור מן התורה שנאמר (ויקרא יט, יא): "לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו". וכל שכן שאסור להישבע לשקר שנאמר (שם יט, יב): "לא תשבעו בשמי לשקר וחיללת את שם ה' אלוקיך אני ה'" (אורחות לדיקים עמ' קמז).

ד. גנות השקר אינה רק בשל המרמה שבו דהיינו ששיקר בשביל מטרות רווח אלא אסור אפילו שאין לו בזה לא רווח ולא הנאה אלא מפטפט בעלמא, וכל סיפור דברים שאינם אמת בשם שקר יכונה (חזון איש אמונה וכתוב פ"ד אות יג). וגם אם מערב בדברי אמת שקר, גם זה נקרא שקר (חפץ חיים בפתיחה עמ' יג).

ה. החובה להימנע מלשקר אינה חלה על דיבור בלבד אלא אף בכתיבה או ברמיזה [כגון: הנדת ראש וכדו'] (נתיבות יוסף לגר"י הכהן עמ' 12, ניב שפתים כלל א ס"ה-ז, תתן אמת ליעקב לגר"י פ"ד ס"ה). ואפילו ע"י ששיתק יכול לשקר [כגון: שחברו שואל דבר מה והוא שותק ומתוך כך מבין דבר לא נכון] (ניב שפתים ס).

ו. אין לשקר אפילו בדרך צחוק, גם אם בדעתו לומר אח"כ את האמת (מסילת ישרים פ"א ערך שקר, נתיבות יוסף עמ' 12).

זוגמא מעשית: אדם אומר לחברו דבר שקר ואח"כ אומר 'סתם צחקתי' (קונטרס מעין גנים לגר"ס אסולין עמ' קלו). צריך אדם להיזהר שלא להכשיל את הזולת בשקר (פרקי אבות פ"א מ"ט, ניב שפתים ס"ח) כגון:

⊙ המכריח את חברו שיגלה לו סוד מסוים וחברו אינו רוצה לגלותו ונאלץ לשקר לו בשל כך.

⊙ אם רואה שני אנשים מתלחשים לא ישאל אותם על מה התלחשו כיון שיכול להכשילם באיסור שקר, שאם היו רוצים שידע לא היו מתלחשים, וע"י שמפציר בהם יוכרחו לשקר.

⊙ לא יבקש להשאיל מחברו חפץ אם יודע שאינו מעונין לתת, שמא מחמת הבושה יבוא לשקר ויאמר: "אין לי" (אורחות לדיקים ס, פלא יועץ ערך "שקר").

לשקר מפני השלום

ח. אע"פ שצטוונו להתרחק מן השקר, מכל מקום מפני השלום מותר לשנות (לשקר) כדי להשכין שלום בין אדם לחברו (גמ' יבמות סה, אורחות לדיקים עמ' קג) ומצוה יש בכך, מ"מ לא ישבע לשקר ואם אפשר בדרך אחרת מבלי שישקר עדיף (ניב שפתים כלל ז ס"א, חפץ חיים ס).

מקור הדין: כשבאו המלאכים לשרה ובישרו לה על בשורת ההיריון ולידת יצחק נאמר (בנחשית יח, יב): "ותצחק שרה בקרבה לאמור אחרי בלוית היתה לי עדנה ואדוני זקן" וכשהקב"ה סיפר זאת לאברהם הוא שינה ואמר (שם יח, יג): "למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנת", כדי שיהיה שלום ביניהם. (גמ' יבמות סה:).

ט. ישנם בני אדם "צדיקים" שמשתמשים במידת "האמת" לדברים שלילים ואסורים כגון: בשעה שהם מתווכחים עם חברים או שכנים הם מעליבים אותם בפני רבים בטענה שהם ישרים ואמיתיים ולא אוהבים לשקר ולטיח. ובהתנהגותם המבישה הם יכולים חלילה לאבד את חלקם לעולם הבא כמאמר חז"ל (גמ' בבא מציעא נט.): "המלבין פני חבריו ברבים אין לו חלק לעולם הבא". ואם רוצה להוכיח ולומר "על האמת" יאמר זה בינו לבינו ובלשון רכה.

י. אם חברו קנה מוצר שמחירו יקר מהמחיר האמיתי והוא שואל לגבי המחיר ששילם מותר לשבח בציני ולומר לו שהמחיר ששילם בסדר, אע"פ שזה לא נכון כדי שלא יצטער (גמ' כתובות יז).

וכל זה כאשר על פי דין אין הקונה יכול להתחרט על קנייתו כיון שהמחיר ששילם הינו פחות משישית מהמחיר האמיתי בשוק (חפץ חיים הל' רכילות כלל ט ס"ז) וגם אם שילם יותר משישית מערכו האמיתי מותר יהיה לו לספר לחברו באופן שיודע שיוכל למצא את המוכר ולתובעו על כך ואם יודע שלא ינהג כך אין צריך לומר אלא לשבח את המוצר כאמור (ס' תחן אמת ליעקב פ"ד סי' מו).

יא. מותר לשבח את הכלה בפני החתן ולומר שהיא נאה וחסודה אע"פ שאין זו האמת (גמ' כתובות יז), שו"ע אבה"ע סי' סה ס"א) כיון שסוף סוף בעיני החתן היא נאה ואילולא מצאה חן בעיניו לא היה מתחתן עימה (טורי זהב ס"ק א, מהרש"א בגמ' סס) ומשום שלום בית (סס).

יב. מותר לשקר כדי להשקיט מחלוקת בין שני אנשים או כדי למנוע אותה. כגון: אם ראובן דיבר עם שמעון בגנות לוי, ולוי שואל אותו מה דיבר עליו ראובן, ושמעון מבין שאם ידחנו בלא לשקר לא יקבל לוי את התשובה ותיווצר מחלוקת גדולה ביניהם, מותר לו לומר שקר גמור מפני השלום (ע"פ חפץ חיים הל' רכילות כלל א סעיף ה, ניד שפתיים כלל ד' ס"ז) מכל מקום ישתדל למעט בשקר ויאמר מה שמוכרח בשביל השלום (ניד שפתיים סס).

הלכות ל"ג בעומר שחל ביום שישי

- א. נוהגים להרבות שמחה ביום ל"ג בעומר שהוא יום ההילולא של רבי שמעון בר יוחאי (ס' תלג ס"ז בהרמ"א) אין אומרים בו תחנון בתפילה (סס) [וכן במנחה של ערב ל"ג בעומר לא אומרים תחנון (משנ"צ ס"ק ט)].
- ב. יש נוהגים לערוך לימוד בליל ל"ג בעומר במנין וללמוד משבחי רבי שמעון בר יוחאי המפוזרים בש"ס ובזוהר הקדוש ומנהג יפה הוא (החיד"א כמורה אכזב אות רכג).
- ג. נוהגים להדליק בל"ג בעומר מדורות ונרות לכבוד רבי שמעון בר יוחאי [בכל רחבי הארץ] (טעמי המנהגים עמ' רעב ס"ד).
- הטעם:** לפי שיום פטירתו של רבי שמעון בר יוחאי היה היום הארוך ביותר, ובאותו יום גילה את סודות הזוהר ולא היתה לשמש רשות לשקוע עד שסיים סודותיו שאז עלתה נשמתו למרום, וגם לרמוז על האש שהיתה שורה על הבית כל אותו יום פטירתו כמובא בזוהר הקדוש (סס).
- ד. מותר לשמוע שירים עם מוזיקה לכבוד התנא הקדוש רבי שמעון בר יוחאי [בכל הארץ] כבר בליל ל"ג בעומר (תורת מועדים לגר"ד יוסף פסח פ"ז ס"כה, קיטור ילקוי לגר"י יוסף ח"ב סי' תלג ס"ט).
- ה. **הספרדים:** נוהגים שלא להסתפר ולא להתגלח עד ל"ד בעומר בבוקר (שו"ע סי' תלג ס"ב) והשנה שחל בשבת ו-ל"ג בעומר חל ביום שישי מותר להסתפר ולהתגלח ביום שישי מפני כבוד השבת (שו"ע סס) ואם יש לו סיבה כל שהיא המונעת מלעשות כן ביום מותר אף בליל ל"ג בעומר (חמישי בלילה) (חזו"ע יו"ט עמ' רסז).
- האשכנזים:** נוהגים שלא להסתפר ולא להתגלח עד ל"ג בעומר בבוקר (הרמ"א סס) והשנה שחל ביום שישי בעת הדחק מותר אף בליל ל"ג בעומר (חמישי בלילה). (משנ"צ סס ס"ק א).
- ו. **הספרדים:** נוהגים שלא לשאת אישה עד (שו"ע ס"א סס) ל"ד בעומר בבוקר (חזו"ע יו"ט עמ' קג-קנד ילקוי"י סס, תורת מועדים סס), והשנה שחל בשבת מותר להתחתן כבר מליל ל"ג בעומר (חמישי בלילה) (תורת מועדים סס ס"ד).
- האשכנזים:** נוהגים שלא לשאת אישה עד ל"ג בעומר בבוקר (הרמ"א סס סי' תלג ס"א) ויש מהאשכנזים שמקילים מ-ליל ל"ג (חמישי בלילה) (פסקי תשובות לגר"א מנדלבוים סי' תלג ס"א תורת מועדים ועוד).

כל אותם שהתחייבו לסייע לעלון בתרומה חודשית ולא התקשרו אליהם מתבקשים לפנות לאיחוד כדי לממש את תרומתם שהם בבחינת נדרי צדקה טל: 08-8644452
אנו זקוקים לתרומות נוספות כדי לקיים את העלון

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ניסים מאיר בן זוהרה שפודת שנתו ב-טז' באיר, בנימין בני בן עזר שפודת שנתו השבוע, אורה זוהרה בת קלרה ז"ל ת.ג.ב.ה.

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com